

EKONOMIKA VÝROBY EKOLOGICKÝCH PRODUKTOV V PODNIKATEĽSKÝCH SUBJEKTOCH NA SLOVENSKU

Ivan Zoborský

Doc.Ing.Ivan Zoborský, CSc., PEF VŠP, ul. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra

Anotácia:

V prvej časti práce sa analyzuje súčasný stav vo výrobe ekologických produktov v Slovenskej republike. V druhej časti je uvedený rámcový návrh na založenie špecializovanej ekologickej farmy v podmienkach západoslovenského regiónu s nosným výrobným zameraním na produkciu ovocia - jablák a stolového hrozna. Prepočítané ekonomické ukazovatele ukázali, že aj v podmienkach Slovenska je možné pri výrobe ekologických produktov dosiahnuť ekonomicky zaujímavé výsledky.

Summary:

The first part of the work analyses the present situation in the production of ecological products in the Slovak republic. In the second part there is mentioned a general proposal to establish a special ecological farm in West - Slovakian conditions with an orientation on fruit production - apples and wine production. The counted indexes have indicated, that also in slovak conditions there is possible to acquire economic interesting results.

Kľúčové slová:

ekologické produkty, Slovenská republika, ekologická farma, vlastné náklady, rentabilita, ekonomické ukazovatele, tendencia vývoja

Key words

ecological products, Slovak republic, ecological farm ,costs, profitability, economic indexes, trend development.

V slovenskom poľnohospodárstve pri reštrukturalizačných procesoch zohrávajú významnú úlohu aj ekologické činitele. V súvislosti so vzrastajúcim záujmom o zdravé životné prostredie a racionálnu výživu obyvateľstva sa aj na Slovensku postupne rozvíjajú ekologické systémy hospodárenia na pôde, ktoré možno zahrnúť pod názvy: "organické, alternatívne, naturálne, či biologické". Je to vlastne celosvetový trend. V tomto období evidujeme na svete okolo milión hektárov pôdy, na ktorej sa vyrábajú ekologické produkty.

Výhľadová koncepcia západoeurópskych štátov predpokladá nárast plôch obhospodarovaných ekologickými systémami až na pätinu z celkovej výmery, v niektorých krajinách dokonca ešte viac. Podľa spracovanej koncepcie sa v Slovenskej republike ekologicky obhospodarované plochy budú zvyšovať každý rok o 5 až 10 tisíc hektárov tak, aby do roku 2010 dosiahla výmera 150 tisíc hektárov. Obdobnú orientáciu majú aj krajiny EÚ, kde sa tiež uvažuje s dynamickým zvyšovaním výmery ekologicky obhospodarovaných pozemkov /Švédsko 10 % z celkovej výmery pôdy, Nemecko 30 %/. Teraz sú na Slovensku najväčšie plochy zapojené do ekologického systému hospodárenia v západoslovenskom regióne /viac ako 10 tisíc hektárov poľnohospodárskej pôdy/. Ide najmä o obilniny, strukoviny, okopaniny a zeleninu. Pritom ekologická produkcia má nielen rastlinný pôvod, ale aj živočíšny /mlieko, mäso, syry/.

1. Súčasný stav vo výrobe ekologických produktov na Slovensku

Rozvoj výroby ekologických potravín je závislý od dopytu obyvateľstva. V oblasti dopytu je žiadúce skúmať záujem spotrebiteľov o tieto produkty a zo zistení odvodiť možné trendy. Z prieskumu, ktorý sme urobili vo vybraných špecializovaných predajniach vyplynulo, že ceny certifikovaných ekologických produktov /ryža, pšenica, pohánka, ovos i ďalšie/ sú vyššie oproti rovnakým konvenčným výrobkom, aj ceny kolekcií ekopotravín /chlieb, pečivo/ sú vyššie v porovnaní s bežnými produktami. V tomto období sa vytvorili pre našich producentov vhodné ekonomické podmienky na export niektorých produktov do západných štátov, kde je ich spotreba vyššia ako u nás. Ide najmä o cukor, strukoviny, zeleninu, ovocie a niektoré ďalšie produkty rastlinnej výroby.

V Správach o poľnohospodárstve a potravinárstve, lesnom a vodnom hospodárstve v Slovenskej republike v roku 1995 a o úlohách z nich vyplývajúcich pre rok 1996 /tzv. Zelená správa/ sa uvádza, že po troch rokoch prechodného obdobia boli v roku 1994 vyrobené prvé produkty s certifikátom kvality "bio". Z celkovej plochy 15 tisíc ha organického poľnohospodárstva /čo je 0,64 % výmery poľnohospodárskej pôdy/ sa vyrobilo 27 tisíc ton obilnín, 1300 ton strukovín, 1600 ton olejní, 18 tisíc ton okopanín, 1200 ton zeleniny a 33000 ton krmovín. Väčšia časť tejto produkcie bola umiestnená na slovenskom trhu. Do štátov EÚ sa vyviezlo 2500 ton produkcie /obilniny, olejniny, strukoviny a cukor/.

Otázky ekonomickej efektívnosti ekologických sústav a výroby bioproduktov skúmajú viacerí autori. U nás však ide predovšetkým o práce z nitrianskeho pracoviska Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, informácie z Natural Alimentária, s.r.o., z Agronomickej fakulty VŠP, z Ekonomickej univerzity a materiály z Prevádzkovo-ekonomickej fakulty v Nitre, kde sa na katedre ekonomiky v rokoch 1991-1994 riešila grantová výskumná úloha pod názvom: "Ekonomická efektívnosť alternatívnych systémov hospodárenia na pôde" a v tomto období kolektív skúma "Ekonomiku výroby ekoproduktov

v podnikateľských subjektoch SR". Výsledky v oblasti ekologického poľnohospodárstva zaznamenali už aj na Výskumnom ústave rastlinnej výroby v Piešťanoch. Možno však uviesť, že analýza ekonomiky výroby ekologických produktov je u nás ešte len v začiatkoch. Doteraz chýba komplexnejší pohľad na celú vertikálu bioproduktov rastlinného a živočíšneho pôvodu tvorenú reťazcom článkov od prvovýrobcu cez spracovateľov k predajcom až po spotrebiteľa. U niektorých komodít tento reťazec rozširuje článok nákupná, resp. sprostredkovateľská organizácia. Pri priamom predaji prvovýrobcom je vertikála tvorená iba prvovýrobcom a spotrebiteľom. Ekologickú výrobu sme začali cieľavedomejšie rozvíjať vlastne len pred 5 rokmi. Pritom viacerí autori tento systém hospodárenia považujú len za doplnkový vzhľadom na nízky podiel ekologických produktov na trhu potravín.

2. Návrh na založenie špecializovanej ekologickej farmy

V rámci vedecko-výskumnej činnosti na katedre ekonomiky PEF VŠP v Nitre sme spracovali návrh na založenie špecializovanej ekologickej farmy v podmienkach západoslovenského regiónu, ktorý je podrobnejšie rozvedený vo výskumnej správe A 2/11 /pozri použitú literatúru/. Nosným výrobným zameraním podnikateľského subjektu je ovocinárstvo /zahustené jabloňové výsadby/ a vinohradníctvo /výroba stolového hrozna/. V ekonomickom modeli vyčíslené predpokladané produkčné a nákladové relácie ukázali, že aj v našich podmienkach je možné pri výrobe ekologických produktov dosahovať ekonomicky zaujímavé výsledky a rentabilita subjektov orientovaných na biopotraviny nemusí byť nižšia ako u konvenčnej výroby. Budovanie intenzívnych ekologických sádov a vinohradov je však nemysliteľné bez závlah, mechanizácie a skladovacích priestorov. Aj keď je známe, že náklady na založenie týchto trvalých kultúr sú značné, pri priaznivých okolnostiach a za predpokladu, že niektoré činnosti si farmár zabezpečí svojpomocne, možná návratnosť vložených prostriedkov je 7-8 rokov v období plnej rodivosti. Vlastné náklady na jednotku plochy a produkcie sú v ekologických sadoch a vinohradoch vyššie približne o 30 % oproti konvenčným výrobkom, ale aj napriek tomu výroba sa javí ako efektívna. U väčšiny plodín pestovaných ekologickým spôsobom sme zistili väčšiu závislosť na prírodných podmienkach.

Výroba ovocia a stolového hrozna v konvenčných výsadbách je na Slovensku v ostatných rokoch stratová. Znížila sa celková starostlivosť o sady a vinohrady, niektoré sú nedostatočne ošetrované alebo aj úplne zanedbané. Producenti majú snahu zosúladiť náklady s výnosmi tak, že náklady striktné znižujú aj za cenu vynechania pracovných operácií a zvyšovania rizika výroby. Predpokladáme, že v súkromných podnikateľských subjektoch sa dosiahnu vyššie úrody i kvalita produkcie, ktoré firma výhodne speňaží a dosiahne priaznivý ekonomický výsledok. Zastávame však názor, že ekonomickú efektívnosť ekologických systémov hospodárenia na pôde a výrobu bioproduktov v podmienkach Slovenska nemožno

posudzovať len cez momentálny zisk. Naše snaženie musí smerovať k výrobe nezávadných potravín ne celej obhospodarovanej ploche a postupne by sa mala rozširovať aj produkcia ekovýrobov živočíšneho pôvodu. Ide predovšetkým o výrobu hovädzieho mäsa, ovčieho a kozieho mlieka, syra a mäsa. Uplatnenie tejto výroby je najaktuálnejšie v podnikoch s väčším zastúpením trvalých trávnych porastov /lúk a pasienkov/, prípadne v chránených prírodných oblastiach. Výroba však musí byť založená na spotrebe vlastných krmív a vylučuje sa dovoz všetkých importovaných komponentov, aby sa cudzorodé látky nedostali do produktov. Speňažovaním vlastnej ekologickej produkcie cez živočíšne výrobky sa dosiahne vyšší ekonomický efekt z uplatňovaného systému. Obchod s bioproduktami však doteraz na Slovensku nefunguje na takej úrovni ako v zahraničí. V tomto roku sa na slovenskom trhu objavia ďalšie ekoprodukty. Časť z nich bude možné aj exportovať. Pre rok 1995 je záujem o predaj viac ako 15000 ton bioprodukcie zo SR na trhoch EÚ.

Literatúra:

- Porhajaš, V.: Ekonomika výroby bioproduktov v západoslovenskom regióne. /Kandidátska dizertačná práca/, PEF VŠP Nitra, 1994, 89 s.
- Zoborský, I. a kol.: Ekonomika výroby bioproduktov v podnikateľských subjektoch Slovenskej republiky. /Výskumná správa E 16/06/, VŠP Nitra, 1994, 24 s.
- Zoborský, I. a kol.: Ekonomická efektívnosť alternatívnych systémov hospodárenia na pôde./Výskumná správa A 2/11/, VŠP Nitra, 1994, 26 s.
- Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve, lesnom a vodnom hospodárstve v Slovenskej republike v roku 1995 a o úlohách z nich vyplývajúcich v roku 1996. Materiál Ministerstva pôdohospodárstva SR, 1995.